

tua benignitatis suscepisse me confiteor manu. Omne quod bonum et optimum est, tuum procul dubio esse non ignoratur : totumque quod perversum indignumque inspicitur, meum nihilominus esse non ambigetur. Cur non tuum est omne quod habere videor, cum ego ipse non sim meus, meique juris possessor? Tuum enim figmentum sum, licet inutilis servulus, quia post captivitatis miseriam magno me pretio redimisti : quoniam dulcedinis tuæ clementiæ vi validi exigente vigoris pretium pro me tuum sanguinem fundere non horruisti. Porro si in hujus negotii qualitate utile quid a quoquam arbitrari suspicarique potest, non est attributa mihi ex eo gloriandi facultas, sed tibi Domino bonorum omnium largitori gratiarum modis omnibus exhibendæ sunt actiones. Quæ vero inutilia ineptave in his inspicuntur inserta, meæ constat stultitiæ absque dubio reputandum. Neque enim possunt hæc inculpanda non videri, si tui fuerint examinis subtilius lance librata. Sed quæso, ut desimiles iram propter penitentiam, et imperfecta hæc tuo parce iudicio ventilare, cui etiam perfecta non valent irreprehensibilia * non videri. In eo igitur spei fiducia in sinu involatæ fidei meæ artius tenaciusque reposita custoditur, quia non me perfidiæ perveracia recolo, si erratum est, aberrasse; sed ignorantæ forte interveniente nubilo in artis peritia, sive in sermonis

inculti frugalitate frustratus non deliquisse me penitus non excuso. Ignosce ergo mihi bonitas infinita, fons pietatis immensæ 168, abyssus misericordiæ nullo termino præfinitæ, Jesu Christe Domine Deus, qui cum Patre et Spiritu sancto vivis et regnas Deus in Trinitate perfecta per cuncta et ultra et infinita sæcula sæculorum. Amen

FRAGMENTUM

Epistolæ Paulini patriarchæ Aquileiæ ad Carolum Magnum de libris, quos adversus Felicem episcopum scripsit.

Hæc quippe specialia precum mearum libamina singulariter pectoris mei purissima incitante devotione in conspectu orthodoxi principis terræque domini prælibare festino : quatenus hoc nostrum licet non pretiosum, quodeunque tamen munusculum, ad manus reverentissimi viri, et in divinis rebus peritissimi et præclari, Albini scilicet summæ religionis præcipui oratoris vestri, mihi que super omnia faventium favorum dulcissimi mella, urgentibus vestris citius venerandis imperiis deferatur. Nescio plane, si possim quandoque in alio hæc congesta volumine, inviolabili charitati illius meis viribus impertire. Non quod his ille indigeat; sed ut ex his clarius detur intellegi cujus dilectionis et amicitiae erga eum pleni amoris dulcedo meo semper in pectore quantocius suaviter saporata dulcescat.

* Vel *reprehensibilia* legendum, vel *irreprehensibilia videri*, ablato non.

169 SANCTI PAULINI CARMINA.

CARMEN DE REGULA FIDEI.

<p>Te, Pater omnipotens, mundum qui luce gu-
[bernas,
Et te, Nate Dei, cœli qui sidera torques,
Teque, sacer Flamen, rerum moderator et au-
[ctor,
Æternum trinumque Deum veneranter et unum
5 Confiteor labiis, pleno sed pectore credo.
In te credo Patrem, cum quo Deus unica proles
Regnat, et omnipotens cum quo Deus unica
[proles.
Non tres ergo Deos, absit, sed sanctius unum
Corde Deum credo, labiis non cesso fateri :
10 Qui semper summus, perfectus semper et altus,
Solus et ipse potens trinus persistit et unus.
Personas numero distinguo denique trino,
Naturam nullo patior dividere pacto.
In deitate quidem simplex essentia constat ;
15 In Trinitate manet sed subsistentia triplex. D
Non hunc esse Patrem, sobolem quam credo
[tonantem,
Sed hoc esse Patrem, summum quod germen
[adoro.</p> | <p>Et non qui Genitor, Genitusque est, Spiritus
[hic est ;
Sed hoc quod Genitor, Genitusque est, Spiritus
[hoc est
20 Virgine de sacra, sancto de Flamme natum
Credo Dei genitum : lingua decanto fideli,
Tempore sub certo tempus qui condidit omne,
Lucida rorigeri cœli qui temperat astra,
Qui pontum, terramque, polum, qui maxima
[mundi
25 Climata quadrifidi, montes collesque creavit ;
Ætheris atque humi cludit qui limina pugno
Articulis triuis vastis cum finibus orbem
Prælibrat, et latum palmo metitur Olympum :
Sæcula præcedit, fecit qui sæcula cuncta
30 Hunc Pater omnipotens tinctum Jordanis in unda
Protinus ex alto sanctus cum Spiritus albæ
Cœlitus in specie descendit namque columbæ,
Baptista sibimet magno famulante Joanne,
Dilectum, propriumque, pium, dulcemque To-
[nantem
35 Esse suum Genitum sancto discrevit ab ore,</p> |
|---|---|

- Splendida florigeram nubes cum cingeret alpem, A
 Esset et in summa secreti montis in arce,
 Discipulis cum namque tribus famulisque duobus
 Unicus altithroni cœlorum gloria Jesus
- 40 Ut solis radius facies plus pulchra refulget,
 Candor ut alba nivis vestis radiabat, et ecce
 Intonuit vox alta Dei de nube serena,
 Aera per vacuum, teneras transfusa per auras,
 Talia mellifluis depromit gaudia dictis:
- 45 Hic mens es, inquit, dilectus Filius unus:
 Hunc audite. Datum hoc est mirabile signum,
 Quod Deus atque homo Christus sit verus et altus.
 Filius ille Dei sancta de virgine natus.
 Arguitur hinc: forte Petrus hac voce docetur
- 50 Non homines æquare Deo, dominoque clientes.
 Hæc est vera fides, frangit quæ colla chelydri; B
 Hæc mundum vincit, peccati crimina tollit;
 Hac Petrus in clavi cœlorum limina pandit
 Aurea ruricolæ reserans ad regna phalanges
- 55 Mittit, et his niveæ depromit gaudia vitæ.
 Agniculos albo teneros cum vellere natos
 Lactea per centum suspensos ubera matrum,
 Ad campos, Jordane, tuos, cinctosque rosetis,
 Gramineas segetes propter myrteta virentes
- 60 Lilia mixta rosis, florentia pascua fretus
 Carpere mille monet ruminanti fauce bidentes.
 Illic picta rubent croceo de flore virecta;
 Candidulo ridet pulchre de germine cincta,
 Frigore quæ nunquam, radio nec solis arescunt;
- 65 Marcescunt nunquam gelidis infecta pruinis,
 Nec pluviis perfusa quidem madefacta tabe- C
 [scunt;
 Sed semper, Paradise, tuos redolentia fragrant
 Messis aromaticæ permixto chrismate odores.
 Virgultum foliis gemmato robore produnt,
- 70 Quod nunquam foliis viduatum turpe vilescit,
 Punica mixta simul foliis sed poma retentat,
 Quæ semper liquidos sudant de cortice succos:
 Transfundunt dulces mandentis more saporis.
 Ad fontem salientis aquæ qui viva fluenta
- 75 Inluit, et rores uno de gurgite fusos
 Divisos spargit, pariles per quatuor amnes
 Albentes perducit oves, hinc pocula cogit
 Sumere, qui nunquam spumanti fauce balantes
 Alterius fontis sitientes flumina poscant.
- 80 Percelli pravi fautores dogmatis omnes
 Censeo falsiloquos geminato anathemate Pauli,
 Doctoris mundi, Galatas quo forte rebelles
 Terruit: aut etiam croceo succinctus amictu
 Angelus allivagas quisquis jaculatus in auras
- 85 Grandisono referens aliter sermone profatur.
 Quam Gabriel Regis prædixit nuntius alti,
 Quam docuit Petrus, Pauli quam scribit arundo,
 Quattuor et proceres parili quam voce fatentur
 Hujus erit bibici feriendus fulminis ictu.
- 90 Principium caput omne mali, nefas omne Ce-
 [rinthus
 Ultricibus fomis flammis infertur obustus.
 Infelix Ebion huic non dispar in omni
- Impietate jacet, sub vulnere poenæ.
 Arrius in foveam, fodit quam perfidus ipse,
 95 Corruit, æterna damnatus nocte tabescit.
 Eunomius laqueo sese suspendit in alto,
 Per medium crepuit, piceæ petit ima profundi,
 Perfidia jaculo propria se perculit ulna.
 Nestorius demens Sygias descendit ad umbras,
 100 Canceris ut pestis Macedonia dogmata serpent,
 Pro quibus ambusta Macedonius ardet in olla.
 Eutyches infelix ex omni parte nefandus
 Trita venena bibit, sibimet quæ miscuit ipse.
 Pestifer ille manis, totum quem possidet error,
 105 Sulphoreæ fumus conflatur sine fine gehennæ,
 Haud secus horrissono spurcoque Sabellius ore
 Blasphemus ignivomi Cocyti gemet ustus ab
 [unda.
 Hos etenim cunctosque simul qui nominis alti
 Obsistunt sacris confuso pectore jussis:
- 110 Qui Regem Sabaioth fallaci fauce lacessunt,
 Et Dominum Christum natum de virgine sacra,
 Flamine de sancto, regemque, hominemque,
 [Deumque
 Corde negant pravo, labiis spumantibus acti,
 Impugnare student, casso sudore latrantes,
- 115 De gremio avelli sancto, de corpore matris
 Ecclesiæ abscindi cultro decerno fidei,
 Quam Petrus Paulusque docent, quam concinit
 [orbis,
 Quamque satis prisca clare cecinere prophetæ.
 Catholicos sanctosque viros Patresque beatos
- 120 Trecentos octoque decem, cunctosque perennis
 Judicis æquisonæ cultores nempe fidei
 Amplector, placidis strictim feliciter ulnis.
 170 Nullus ab his terror, nullus me perfidus
 [ultor
 Sanguivomo abscindi mucrone secante valebit:
- 125 Quorum nulla meo poterit de pectore famam
 Auferre oblivio, pactoque abolerier ullo.
 Non jam sub tabulis dura de rupe recisis
 Scalpelli rimis sulcatis cuspide sculpam,
 Nec pingam nigris calamo de roribus hausto;
- 130 Sed potius scribam cordis sub pixide lento
 Instillante poli rutilo de culmine fonte
 Infuso stylo, post me monumenta relinquo
 Venturis descripta, libens non parco referre
 Carmine succincto, lata sed mentis avena
- 135 Præcepto fundente duas dulcedinis undas,
 Amplectens Domino sancto quas protulit ore.
 Primam libo Deo, collegæ reddo secundam
 Pectore de puro charitatis victus amore,
 In jubilo vultuque alacri sub mente jocunda
- 140 Semper et almisonas sincero fame grates,
 Summe tibi Genitor, referam Deus alta potestas:
 Et tibi Nate Dei, lati spes unica mundi:
 Spiritus alme tibi, metuende, tremenda maje-
 [stas,
 Fons charitatis, amor dulcis super omnia mella,
 145 Lux et origo boni, casti spirator amoris:
 Qui quo vadis et unde venis nesciris, et orbem

Terrarum replēs, et ubi vis perpete spiras.
Auditur vox ecce tua, clamore silenti
Cordis in aure sonat, nullo quatiēte fragore.

A 150 Sit Patri, Genitoque Deo sit gloria summo,
Spiritu per cuncta Deo sit sæcula sancto.

APOLOGIA S. PAULINI PRO CARMINE SUO.

Te vero, mi o charissime frater, obsecro devotio-
nis affectu, quicumque hos dignatus fueris versiculos
lectitare, cum aut per incuriam brevem pro longa,
aut longam pro brevi, aut communem pro naturali,
aut naturalem pro communi syllaba, aut pedem pro
pede, aut schema pro schemate, aut tropum pro
tropo, aut indiscretas membrorum cæsuras desi-
diæ manu resectas, aut inconsideratum colæ defos-
sum punctum, aut comatum inæquales incisiones,
a aut inconditos euphoniæ melos, aut si quis hu-
juscemodi reperiri potest, in his inspexeris exara-
tum, b et videris ob id forte meretriculam indignari
Carmentem, c manumque ad ferulam mittere : non
te ejusdem modi formido perturbet; sed accinge
sicut vir lumbos tuos et ad vices meæ parvitatē in
faciem ejus viriliter resiste. Impavido utique vulpe-
culæ illi dicit ore, quoniam nihil ego pendens flam-
mantes rapidosque indignationum ejus furores, tan-
quam in lutum redactam superbiæ ejus cervicem cur-
vabo. Et ut veritus sum dicere, et licet pudebit me re-
ferre, non tamen celabo, d quasi lyciscæ multumque
post carecta latrantis memoriam illius me tangit

animi modos. Tu autem in studio veritatis impulsus,
extincto nihilominus usque ad cineres [At., cinus]
omni penitus invidiæ fomite, supple nimirum ea quæ
desunt, calamo charitatis; superflua quidem dulce-
dinis reseca falce, tortuosa namque dilectionis rec-
tius æquare norma stude. Cave præterea ne forte
fluxim per incuriam extensa linea, violento directo
obductu a suo rectitudinis statu incurvari deformata
formula compellantur. Considerare summopere stu-
de, e ne quando cum sarmentis pampineas etiam
amputasse te gemmulas fœnitaris. Non tibi, obse-
cro, vilescant f vernaes folliculi, nec dum erum-
pentes in flores, g qui clusas celant botryonum gem-
matas suo in tempore producendas uvas. Sed neque
triticeas summitates spicarum indigne feras, quæ
armatos acutis, quibus pungant lento conamine cul-
mos, fluctuare videntur aristis. Memento cujus sua-
vitatē sapor celatur in spica, cujusve edulia dulce-
dinis grana flava reservantur in theca. Non enim
hæc ad humanas edentium trajiciuntur fauces, nisi et
h uva prius calcibus, vel dentibus, et spicæ i aut plu-
stri stricatæ rota, aut flagellis conterantur percussæ.

NOTÆ IN CARMEN DE REGULA FIDEI.

PRÆFATIUNCULA.

Amant, qui præcepta facultatis alicujus tradere in
animo habent, ut memoria facilius commendentur et
retineantur, versibus ipsa quandoque proponere.
Sic leges ipsas quandoque cantatas apud Agathyrso
ne oblivioni mandantur, docet Aristoteles, Probl.
sect. 19, num. 28. Oblectatio enim, quam parit
metri harmonia et concinnitas carminis, allicit suavi
quodam violentia addiscere quæ tradita sunt. Ferme
nulla facultas est, cujus summa saltem præcepta
versibus aliquis non exornarit. Hinc Alcuinus probe
noscens quam utile cunctis, præcipue tamen ru-
dioribus in rebus fidei, futurum esset, si quis regulam
fidei diligenter versibus comprehenderet, et in
vulgus emitteret : iterum ac sæpe egerat apud Caro-
lum regem, ut ex doctioribus alicui provinciam hanc
demandaret. Cum autem vidit sibi communicari a Caro-
lo juxta desiderium ipsius Paulini (ut patet ex frag-
mento supra allato) nedum tres libros contra Felicem,
sed insuper expetitam fidei regulam metri legibus
digestam, haud diu continere se potuit, quin gratula-
retur ipsi Paulino, scribens epistolam, quæ in ordine
editarum est 81, in qua inter cætera sic habet :
« Quam plurimis vero profuturum, et pernecessarium
fecistis opus in catholicæ fidei taxatione, quod
diu optavi, et Domino regi suasi, ut symbolum catho-
licæ fidei planissimis sensibus, et sermonibus
luculentissimis in unam congregaretur chartulam, et
per singulas episcopialium regiminum parochias
omnibus daretur presbyteris legenda, memoriæque
commendanda, quatenus licet lingua diversa loque-
retur, una tamen fides ubique resonaret. » Hæc
Alcuinus. Nos autem in hanc Regulam fidei nonnulla
animadvertimus et notamus.

V. 16. *Non hunc esse Patrem, etc.* Per demon-
strationem hunc, et hoc versus sequentis, indicare
vult Paulinus distinctionem personarum in Trinitate,
et naturæ unitatem. *Non hunc esse, ait, Patrem so-*

*bolem, id est Filium; scilicet, Patrem non esse Fi-
lium, nec Filium Patrem; sed hoc esse Patrem quod
Germen, 171 id est Filium; scilicet, Patrem non
esse Filium, nec Filium Patrem; sed hoc esse Pa-
trem quod Germen, id est nempe ejusdem esse natu-
ræ Patrem ac Filium : quod clarius patet ex duo-
bus sequentibus versibus de Spiritu sancto :*

*Et non qui Genitor, Genitusque est Spiritus hic est ;
Sed hoc, quod Genitor, Genitusque est Spiritus hoc est.*
Quid simile habet lib. 1 contra Felicem cap. 15, et
in Sacrosyllabo § 8. Videtis ibi adnotata. Quibus
consona sunt quæ addo ex Augustino, tract. xlv in
Joan. n. 5 : « Arius dicit, aliud est Pater, aliud est
Filius. Recte diceret, si diceret alius, non aliud. »
Ita ab opposito Paulinus, hoc est, ait, Pater, quod Fi-
lius : non hic est Pater qui Filius.

V. 26. *Ætheris atque humi cludit qui limina pugno.
ex illo Isaïæ xl, v. 12 : Quis mensus est pugillo aquas,
et cælos palmo ponderavit? Quis appendit tribus di-
gitis molem terræ, et libravit in pondere montes, et
colles in statera? Cludit autem dixit pro claudit ; quod
archaismum sapit, quanquam ab optimis scriptoribus
sit usurpatum. Columella, lib. xii, cap. 44 : « Deinde
sparsis restibus arborem cludunt. » Plinius, lib. xxxiii,
cap. 1 : « Quasdam (gemmas)... auro cludit. » Et
paulo inferius : « Alii sub gemmis venena cludent. »
Juvenalis, lib. iii, v. 26, sat. vii :*

*Aut clude, et positos tinea pertunde libellos.
Martialis, lib. xi, v. 702, epig. xcii :*

Sed mors vocis iter properavit cludere blandi.
Aliique passim. Paulinus, ut hic pro *claudit cludit*
reposit, ita et infra in Apologia pro suo carmine di-
cit *clusas uvas pro clausas.*

V. 56. *Splendida florigeram nubes cum cingeret
alpem.* Ex Matth. xvii, 1 et seqq., ubi de Transfigu-
ratione Domini historia. Quamvis autem propriæ
Alpes sint, quæ Italiani muniunt, ut ait Petrarca :